

ELSŐ RÉSZ

A fiúk

Ebben a könyvben a fiúk neveléséről beszélünk és pedig 12—18 éves korban. Ez a kor is két korszakra oszlik, mely úgy a fiúk fejlődésének, mint ennek alapján a programnak is két szakát alkotja, egyik a 12—14 éveseké (3 év), a másik a 15—17 éveseké (3 év). Ezt a két korosztályt meg kellett különböztetni, mert ezek között munkát együtt végezni nem lehet. A különbségi fokozatok egyrészt a fiúk fejlődésével, másrészt a munkával foglalkozó részben tűnnek ki és jelöltetnek meg. Szükséges az itt adott lélektani jellemzés kiegészítése megfigyelés és tanulmányozás alapján.

1. Testi fejlődésük

Ebben az egész korszakban a fiúk testi fejlődését különös figyelemmel kell kísérni. Mindjárt ennek a korszaknak a küszöbén 12 éves korában a fiúk gyors fejlődése miatt olyan veszélyek állhatnak elő, melyeket a vezetőnek ismernie és melyekben segítnie kell. A serdülés fizikai, testi elgyengüléssel kezdődik, melyet a 12—14 éves fiúknál sokszor észre lehet venni. Ezzel együtt azonban a testi növekedés is számottevő, melyet egyéni feltételek mellett a különböző megélhetési viszonyok, otthoni kedvező vagy kedvezőtlen körülmények nagyon befolyásolnak. A növekedés leggyorsabban 14—17 évben történik az első éveket leszámítva. Azért szükséges, hogy a vezető a gyermek testi fejlődésének külső adatait (növekedés, súlygyarapodás, izomerősödés stb.) figyelemmel kísérje és állandóan számbavegye.

Különösen fontos azonban itt azoknak a testi változásoknak megfigyelése, melyek a serdüléssel járnak együtt. A pubertás korában beálló testi változások mellett az egész szellemi fejlődésben is egészen új éra kezdődik, úgy, hogy ez a gyermek egész életét magával sodorja és befolyása alatt tartja. A föllépő testi elváltozások közül, mint legfontosabbat, a nemi szervekben történő fejlődést evvel együtt az agy növe-

kedését a hang változását említjük. Ezek a fizikai változások, a fiú tudatába először, mint nyugtalanító, titokzatos jelenségek lépnek be, melynek okát nem tudja. A lélek homályos mélyéből jönnek felszínre sejtelmek és gondolatok, melyek a testi fejlődése és élete által kiváltott kísértéseket, vágyakat konkrét formába öltöztetik, a képzelete felékesíti és csábító alakban eléje tárja, míg egy „felvilágosító“ jó barát, egy már az ilyen dolgokban járatos tanulótárs egyszerre letépi szeméről a fátylat, ami az eddig sejtelmes, félig tudatos, s a lelke mélyén rettegett titkot eltakarta és ami óvta eddig attól, hogy ezzel visszaélhessen.

Látjuk, hogy ezek a kísértések alapjában a testi életben gyökereznek, arra támaszkodnak, abból merítenek erőt. Ebből következik, hogy ezek ellen nemcsak egyoldalúlag szellemi neveléssel kell küzdenünk, hanem az által is, hogy a test megújuló erőit, azt az egész túlvirágzó fejlettséget levezetjük, alkalmat és foglalkozást adunk a testnek *más* oldalon, hogy így egyoldalú erőfölöslegét fölhasználhassa. Tisztán felvilágosítás, a veszélyekre való figyelmeztetés eszközével nemcsak, hogy e veszélyeket el nem hártjuk, sőt épen föltárjuk és tudatossá tesszük ezeket a lappangó kísértéseket, míg a test fejlesztése, edzése és fegyelmezése *gyakorlatával* eszközt, adunk a fiúk kezébe, mellyel visszaverhetik az ellenséget. Mivel azonban az igazi veszedelem és a kísértések igazi harcmezeje nem is a testi, hanem a lelki és szellemi élet területén van, s a szellemi fejlődésben tűnik ki, hogyan befolyásolja ez a korszak a fiúk szellemi élete megnyilvánulását, a szellemi nevelés adja ez ellen is az igazi fegyvereket.

Kérdések további tanulmányozásra és megbeszélésre: 1. Milyen jelei vannak a serdülésnek? 2. Milyen életkorban van ez tapasztalataink szerint? 3. Kísérjük figyelemmel, hogy milyen veszélyeket rejt a testi életre nézve magában ez a kor? 4. E veszélyek milyen feladatokat írnak egy nevelési program elé? 5. A játéknak milyen szerepe van a gyermek testi fejlődésében? 6. Mit tehet egy nevelői munka a serdülő kor veszélyei ellen?

2. Szellemi fejlődésük

Az az átalakulás, melyen 12—17 éves korban a fiúk szellemi élete átmegy, meglepően érdekes, bár nagyon bonyolult. Mivel a fejlődő sexualitás a fiú minden gondolatát, érzését, értelmi és akarati működését áthatja és befolyásolja, könnyen megérthető, hogy a fiú mások előtt szeszélyesnek, kiszámíthatatlannak, megbízhatatlannak látszik. *Értelmi* életében az érdeklődés megnövekedése, sokoldalúsága, nagy, általános

kérdések iránti tudásvágy, megfigyelés jellemzi az első korszakot, (12—14) míg a második korszakban (15—17) kezd ez általános érdeklődés helyet adni specialisabb részletek utáni kutatásvágnak, az emberi életre, szabályokra és törvényekre vonatkozó elvi kérdéseknek, kifejlődik élesen az ítélkezés, a mások véleménye iránti bizalmatlanság stb. *Érzelmi* életében végletek között mozgó mindkét korszakban. Különösen azonban az első korszakot jellemzi az érzelmi hullámzások közötti hánykódás. A hangulatai nagyon könnyen változnak s ezek mögé, mintegy bástya mögé veszi be magát. Az első korszakban érzelmi élete különösen csapongó. Váratlanul lendül át egyik érzelemből a másikba, hamar sértődő, a felnőttekkel szemben bizalmatlan, de aki bizalmát megnyeri, annak teljesen kiszolgáltatja magát. A tekintélyek iránt ösztönszerű lázongás él benne, melynek még hangot nem ad, de ez már zárkózottságra készíti, s ellenszenvének gúnyban és a másik gyöngéi éles megfigyelésében való kifejezésére. A másik nemmel való érintkezésében zavar és ügyetlenkedés van, sokszor félelem és a találkozás kerülése, melynek magyarázata, hogy a felébredő ösztöniség még előtte is rejtve van s amit sejt belőle, az szégyenkezésre ösztönzi, rejtőzni akar, míg meg nem nyilatkozik a lelkében alakuló titok. A második korszakban ez megváltozik. Környezetével szemben való elzárkozása (ha külsőleg nem is, belsőleg) fokozódik: kialakulóban van az ő saját világa, melyet félt a kíváncsi és ellenséges szemektől. Ezentúl egy vele szemközt álló idegennek sohasem adja át többet fentartása nélkül magát, bizalmában is mindig van egy adag tartózkodás. Az érzelmi életét háttérbe akarja szorítani. A másik nemmel szemben nem tartózkodó, itt gyöngédsége émelygős romanticizmussá, érzelmessége ábrándozó kalandossággá lesz. *Akarati* életében mindkét korszakot a tevékenység vágya jellemzi, de ez különböző alakban nyilvánul nála. Az első korszakban ez a tevékenység szociális síkban mozog, célja a külsőből szerezni meg valamit, a másodikban a maga érvényesítése, kifejezése. Az első korszakban kezd kifejlődni érzéke a kör iránt, melyben él, megérzi az annak való szolgálat jelentőségét, s hogy abban reá külön szerep vár. Nagyobb egységek iránt kevés érzéke van, inkább a család, iskola, lép elé a maga szociális jelentőségében. A barátsága társadalmi barátság, egy közös gyakorlati cél meglátása ösztönzi rá, mely lehet rablóbanda alakításától vallás- vagy nyelv alkotásig minden. Más oldalról már ébrednek benne a társadalmi rendszületett ellensége, az önálló egyéniség, mely most még csak gyakorlati eredményeiben és jelenségeiben támadja a fennálló rendet. Új lehetőségei nyílnak meg előtte a közös erőnek és a saját ereje fölhasználásának, mint ez az egyesületalakítási törekvésekben és a saját magában való bizalom számta-

lan jelében tündöklik. A második korszak itt is nagy változást mutat. A nagy szociális kérdések meglátása magával hozza a szociális közösségek szigorú kritika alá vonását. Ezekkel szemben állítja oda a maga egyéniségét, annak szempontjait, követelményeit. A társadalmi rendet és jelenlegi társadalmi uralmat elvi szempontokból támadja, ezeknél jobbat és igazságosabbat tud. A barátságában elvi szempontokat keres (irodalmi, művészeti stb.), önbizalmában féktelen, mindenkítől és mindentől félti istenadta önmagát, mellyel szemben hol kritikátlanul hiszékeny, hol indokolatlanul kemény és önmarcangoló. Bár tettől feszül a lelke, már sejti, hogy ereje gyöngé lesz megvívni e harcot, s kísért már benne a pesszimizmus keserősége. Ez a tapasztalat, a saját gyöngeségéről azonban válhat áldásos forrásává egy új fejlődésnek, de válik sokszor szomorú hitevesztéssé és ezzel pusztulást hozhat a lélekre.

Az értelmi téren ezért a fiúkat ebben a korban önálló kutatásra, tapasztalatok szerzésére, gondolkozásra kell nevelnünk, felmutatni neki különösen a kisebbeknek, hogyan szerezhettek maguk ismeretét, hogy ismereteik szerzésére bizalommal forduljanak hozzánk. Nem kész eredményeket kell nekik adni, hanem rávezetni arra, hogyan juthat el maga ez eredményekhez, megsejtetni vele, hogy a jelenségek világa mögött hogyan áll a törvények és okok világa. A második korszakban az önálló kutatás útjait mutatjuk meg nekik, amivel elhárítjuk azt a veszedelmet, hogy véleményünk rájuk erőszakolásával gyanúsítva, bizalmukat velünk szemben elveszítsék. Kétségeiket megbeszéljük, véleményeiket nem kicsinyeljük le, hanem rávezetjük arra az igazságra, ami a mások véleményében van. Az érzelmi élet terén első dolog bizalmat ébreszteni magunk iránt, ami úgy történik, hogy mi is bízunk bennük. Az első korszakban, mikor a közösségi kapcsolatok még erősek, kell a fiúkban szilárddá tenni a viszonyt a legközvetlenebb ilyen kapcsolattal, a családdal és az egyházzal szemben. Itt neveljük rá őket, hogy az önuralom erejével hogyan tudnak uralkodni érzelmeiken és ösztöneiken. A külső tekintélyt, a magunk személyében vezetjük át egy belső tekinyélyre, a társaival való együttlét helyes irányítás mellett kiöli belőle az érzékenységet. A második korszakban különösen nagy szükség van erre a bizalomra. Elzárkozása így velünk szemben felenged, meg kell győznünk arról, hogy nem tartjuk feleslegesnek megérteni őt, azt a világot, melyben olyan féltékenyen őriz. A nevelő személyes barátsága és közvetlensége itt sokat segíthet. Leköszörüljük róla ábrándos kalandosságát azzal, hogy az élete reális kérdéseire irányítjuk figyelmét. Az akaratában rá kell vezetnünk arra, hogy ennek az akaratnak hatása és ereje annak

tisztaságától és tartalmától függ. Ezt a tartalmat már az első korszakban tisztába kell hozni előtte, s módokat nyújtani rá, hogy ezt gyakorolja. Ilyen tartalmat adunk a baráti kapcsolatnak is a fiúk között, hogy az töltsse be egészen a lelküket. A család és egyház értékeit is ekkor kell meglátnia. A második fokon akkor megmarad ezekben a közösségekben az az erő, ami jelentőségüket előtte megtartja. Különösen meleg baráti segítségre van szüksége saját maga gyöngeségeivel vívott harcában, ahol feltétlenül a fent említett veszélyek várnak rá, ha nem jut egy olyan erő birtokába, mely ettől megóvja.

Ez általános gondolatok után felemlítünk még egy pár olyan vonását a fiú lelkének, melyek különös tanulmányozása szükséges. Ilyen elsősorban a fantázia, megnövekedése e korban számtalan értékes indítást, de egyben nagy veszélyt rejt.

Kalandos gyermekregények, titokban kifőzött csínyek egyfelől, nagy és nemes célok meglátása, hősies elhatározások és cselekedetek másfelől, mutatják ennek hatalmát. Ennek helyes útra való terelése beszélgetés s olvasmányok irányítása által egyik fontos feladat. A másik jellemvonás az igazságérzet, ennek fejlesztésénél az önuralom és önfegyelmzés kell, hogy a cél legyen. Az önállóságra törekvés jelen programban fel van használva azért, hogy a fiúknak tevékeny rész biztosítatik a csoportbeszélgetésekben, sőt a csoport ügyeinek intézésében is. Erre különösen vigyázni kell a vezetőnek, hogy ne maga akarjon határozni a csoport ügyei felett, hanem beszéljen meg mindent a fiúkkal, s igyekezzék meggyőzni őket arról, hogy ez a helyes út. Ugyanez áll a fiúk tevékenységi vágyának felhasználásáról is. Arra kell igyekezni, hogy minden fiú aktív szerepet vigyen a munkában. Egy néma és tétlen csoport, ahol minden a diktálás után megy, rosszabb, mint egy olyan, ahol forrongás és elégedetlenség üti fel a fejét, mert az utóbbiból még lehet valami, de az előbbi menthetetlenül szétzüllik. Végül egy nagyon jellemző, de nagyon használható vonása, a fiúknak a csoporttudat, vagyis hogy keresik a másik társaságát, tömegben érzik jól magukat. Ez összefügg a szociális érdeklődésük növekedésével. Ez vezeti őket egymás támogatására, összetartására jóban, rosszban, közös titkok és csínyek tervezésére és rejtegetésére. Ezt a jó vezető kihasználja, elvéven először is veszélyes és forradalmi élet azzal, hogy a csoport összetartó elvét magában az eszményben tárja eléjük, azután olyan célokat tűz ki a csoport elé, melyekben az összetartó erő értékes alkalmakat kapjon, ahol magát kifejezheti.

Ezekre maga a program ad mindenütt utasítást, részleteiben, itt volt a helye, hogy ezek elvileg tisztáztassanak.

Kérdések további tanulmányozáshoz és megbeszélésekhez: 1. Van-e szükség minden fiúnál az értelem fejlesztésére a munkában (pl. diákoknál)? 2. Milyen jelei vannak az értelem fejlődésének 12—14 és 15—17 éves korban? 3. A fantáziát támogatni, vagy korlátozni kell a fiúknál? 4. Hát a kíváncsiságot? Lehet-e ez és hogyan veszélyes? 5. Az az ösztön, mely által a fiú a parancs okát kérdezi, egy ponton az engedelmesség akadályja. Megengedhető-e neki e kérdés? 6. Szükséges-e az ítélőképesség kifejlődéséhez, hogy egy fiúnak megrendüljön hite régi felfogása helyességében? 7. Felelősnek tekinthető-e a vezető a fiúk családi, iskolai stb. viszonyainak javításáért? 8. Mit lehet gondolni egy olyan fiúról, aki egyedülszeret lenni?

3. Vallásos fejlődésük

Vallásos fejlődésről a fiúk életében különösen ebben a két korban lehet beszélni. Egész vallásos érdeklődésük, a maga mélységében csodálatosan bomlik ki e néhány év alatt, ha, ami azonban gyakori eset, valami meg nem akadályozza.

A fiúk 12—14 évek közti korában a vallásos fejlődés természetesen szoros összefüggésben van szellemi alkatuk kialakulásával. A következő pontok azok, melyekben erre kapcsoló-pontokat találunk. Először az értelmi világképének kialakulása megéretteti vele azt a nagy összefüggést, ami a világ jelenségei mögött van és tudatára ébreszti annak a ténynek, mely mind ragyogóbban áll szemei elé, hogy a világ: egység. Keresi az összefüggést a világ és saját élete egyes jelenségei közt, s kezdi sejteni, hogy ezek mögött áll valami, amit lassan kibontakozni lát: egy akarat. Ez a titokzatos Akarat vonja maga felé és innen van a fiúban a vágy az élet titokzatosságai. rejtelmek után. Ezt kezdi nyomozni a saját élete eseményeiben. Ez a magyarázata a kételkedésének is, keresi azt, ami a tények mögött van. Bele akarja méríteni a maga életét abba a titokzatos életfolyamba, melyről érzi, hogy van, de amelynek mivoltát nem ismeri, csak tapogatózva nyúl felé. Ez a tapasztalat olyan rejtelmes előtte, hogy nem is szívesen áll elő vele másnak, csak annak, aki ebbe őt segíteni tudja, szemérmes félénkséggel hallgat e vágyairól, míg magában emésztő küzdelmet vív érte.

Ezért tévedés az a felfogás, hogy a fiúnak ilyenkor nincs érzéke a vallásos kérdések iránt, s hogy csak egy erkölcsi ideál tudja lelkesíteni. Sőt ellenkezőleg éppen ebben a korban a legnagyobb és legmélyebb ez az érzék, mikor még rajta van egy Istent ösztönösen kereső lélek himpóra, s hogy milyen komoly ez, mutatják a megtérések esetei, melyek legnagyobb számban ebbe a korba esnek.

A másik pont, mely a fiúk vallási fejlődésénél tekintetbe jön: a hősiesség, a hősök iránti tisztelet. Ez képessé teszi őt

arra, hogy a keresztyénség hőseivel közelebbi kapcsolatba jusson. A Jézus személyiségének, amint az előtte kialakul, itt van a másik oldala. Míg egyrészt meglátja Krisztusban az isteni Akarat csodálatos megtestesülését, más oldalról személyiségében a bűn elleni harc vezetőjét ismeri fel benne, aki a világot a bűn hatalma alól felszabadítja. Azt, hogy így a Jézus személyisége ne csak egy elvont eszmény, vagy pusztán történeti személy maradjon előtte, úgy érhetjük el, ha rámutatunk arra, hogy ez a hősi küzdelem, melyet Jézus a bűnnel szemben vívott, ma is tart a világban, de főképp az egyes lelkekben és az itt folyó harcban Krisztus épúgy győzedelmes, mint volt akkor. Ebben az életkorban kell arra igyekeznünk, hogy Krisztus a fiú *személyes* ismerőse legyen, mert a következő kor kritikai szelleme csak akkor nem tudja megtámadni ezt, ha az a fiú lelki életébe belegyökerezett, reálissá lett. Azokban a harcokban, melyeket neki most meg kell vívnia, föltétlen szüksége van egy erőre, s ha ezt az erőt a Krisztus személyes hatásában tapasztalta meg, akkor, amikor majd minden fölötte álló erőben meginog a bizalma, az az egy mellette marad és szilárd alapot nyújt neki.

Ez a kor különben is a nagy lelki konvulziók kora, s ezekben a konvulziókban csakis a vallásos élet képes irányítást nyújtani. Ha az előtte nem más, mint egy régi tradíció, vagy bizonyos szokások, akkor tevékenységre vágyó lelke nem talál bennünk megnyugvást. Mert viszont ebben a korban tudja megragadni igazán a vallást, mint valódi, reális életet, mikor a maga élete súlyos kérdéseiben nemcsak ismerheti, de élheti is Istent. Ebben a korban hajlandó, vehető rá, hogy az egész életét egy hősies elszánással a keresztyén életeszemély szolgálatába állítsa. A lélektani vizsgálatok kétségtelenül beigazolták hogy ez a kor az, amikor határozottan és öntudatosan tud a gyermek dönteni egy irányváltoztatás felett. Hogy ezt a döntést csak lassan viszi keresztül az életében, az magától értetődik, de ha egyszer a döntés megvan, könnyebb rávezetni azokra a segítő forrásokra, melyekből az egyes esetekben meríthet.

Anélkül, hogy pedagógiai problémákba merülnénk, vagy a jelenlegi nevelés hibáit keresnénk, szükséges rámutatni néhány olyan pontra, melyek jelenben akadályozzák a 12—14 éves fiú vallási életének kifejlődését. Ilyen elsősorban az, hogy a szülők és nevelők, álszeméremből vagy hanyagságból nem kísérik ezt a válságos időszakot figyelemmel. Restellik a fiú lelkébe hatolni, kitudakolni azokat a motivumokat, melyek ott a cselekedeteket és szavakat mozgatják, különösen tartózkodók, nemcsak szóvátételében, de megfigyelésében is a fiúk lelki mozgalmainak, kísértéseinek, vívódásainak. Ez a magatartás a fiúkat is félrevezeti és a vallásos élet kérdé-

seit, melyek lelkükben feltárnak, mellözve hajtják el megoldatlanul maguktól. Erre vezet a tapasztalathiány, az a tény, hogy a fiú nem keres vallási tapasztalatokat; sőt azok elől menekülni igyekszik. A vallás kérdéseivel szemben tanúsított indolens magatartás miatt aztán teljesen készületlenül azok a kételyek, azok a lelki próbák, a kísértés ezrei, melyek közül egy is elég, hogy az erejét elvegye, s melyek a következő korban katasztrófálissá lesznek.

A második. 15—17 éves korban a fiúk vallási fejlődése egy nagy veszedelmes krízisen megy át. Gondolkozásuk és a körülöttük levő egész világuk megítélése értelmi szempontok szerint igazodván, a kritika szelleme kezd élesen kiemelkedni bennük. Ez a kritika kiméretlenül irányul minden ellen, ami másoktól hallott vélemény, álláspont, amit, mint igazságot tártak föl eddig eléjük. Megtámadja a keresztyénség alapigazságait, döngetni kezdi a szociális élet törvényeit, revízió alá veszi másokkal való viszonyát, mindezekben a saját világnézetét akarja érvényesíteni. Mivel ez a kritikai munka értelmi karakterű, a hatása alá kerülnek az életszokások és cselekvésformák is, s ezeket is bontogatni kezdi. Mi állhat elő ebből? A vallásos életre a kétely elsősorban, mely irányul a vallásos világnézetre, a hit tételére, mindarra, ami értelmi. A másik oldalon a vallásos cselekmények megvetése, melyekben, üres formákat kezd látni, s melyeket ezért elvet, mert értelmi elemet nem talál bennük. Mi lehet az, ami e romboló munkával szemben megállhat? Egyetlen egy: a *tapasztalat*, mely dacol minden kritikával, mert letagadhatatlan, el nem magyarázható. Lehet boncolni, lehet magyarázni, de kétségtelen, hogy *tény*, valami, amivel számolnia kell. Ebből következik, hogy a vallásos tapasztalat az a fundamentum, amely ezt a fiút megfogja menteni attól, hogy kritikája és kételkedése csákányával az egész világot magára döntse. Az a fiú, akinek Isten létele *értelmi* meggyőződése volt, lekritizálhatja azt a régi hitet, akinek vallásos *cselekményekből* állott, helyezkedhetik arra az álláspontra, hogy e cselekmények üres szertartások, de aki Isten lételetét a maga életében *tapasztalta*, annak ezek a tapasztalatok azt a szilárd pontot fogják képezni, melyen lelki fejlődésben lábát megvetheti. Lehet, hogy világnézete és felfogása változik, lehet, hogy bizonyos cselekmények értelmetlenek maradnak előtte, de hogy élete ténylegesen bekapcsolódott Isten életébe, hogy Isten személyes jelenléte átsugározta azt, az meg fogja menteni attól, hogy a bizonytalanság tengerére bizza sajkáját.

Ezért fontos az, hogy ebben a korban tapasztalatokra menjünk vissza, mint az előbbi korból is láttuk. Ezek a tapasztalatok bárhol nyerhetők, csak figyelmeztetni kell az illetőt rá. Hiszen Isten élete körülveszi, besugározza, áthatja a

mi életünk minden körét, csak az kell hozzá, hogy a saját véleményünkből, életünk „magunk által“ elképzelt és igazított eseményeiből vont fátylat átszakítva, rájuk eszméljünk ezekre a tényekre. Egy-egy alkalom, mikor egy fiú meglátja a maga életében Isten munkáját, mikor egy pillanatra megérezte közellétét, hatását, szabadító erejét, csudálatos erővel hat rá. Ezeket a pontokat figyelemmel kíséreni, ezeket a tapasztalatokat tudatosítani és rávenni, hogy *keresse* az ilyeneket, teszik a vallást előtte nemcsak világnézetté, hangulattá, vagy cselekménnyé, hanem igazi és reális *életté*. Nincs a világon ember, aki egy ekkora fiúnak meg tudná magyarázni pl. az imádság lényegét, hogy az ne vessen ellene elméletet elmélet után, vagy ne gondolná, hogy az kegyes öncsalás, vagy üres ceremonia, de ha egyetlen tapasztalata van az imádság erejéről, az egy tény, ami ellen elméletek sokasága sem tud harcolni.

Ez vezet rá aztán a többi akadályok legyőzésére is, melyek a vallásos élet kifejlődését hátráltatják. Az individualizmus és subjektivizmus féktelenségét a lelki élet terén szintén az a vitathatatlan tény köti meg, hogy ilyen tapasztalatai *vannak*, s ezeket a mások tapasztalataival összehasonlítva, megtalálhatja az isteni élet működésének titkát. Az egyéni önérték túltengését, melyet sem értelmi belátás, sem az alárendelés gyakorlása meg nem képes akadályozni, a mindentudó és minden fölött uralkodó Lélek előtti meghajlás akadályozza meg. Az egyéniség kifejlődése, mely ennek a kornak uralkodó törekvése, csak hiú erőlködés az egyéni, személyes hittapasztalat nélkül, mert az egyéniség a maga sajátosságának, de egyúttal a maga egyetemességének igazi értelmét az Isten életében való részvételben-találja meg, más szóval: az, hogy én személyesen Istenhez kapcsolódom, s Vele személyes viszonyban állok, adja meg a tudatát annak is, hogy Istent át belekapcsolódom a világ egységes szellemébe, de annak is, hogy Isten számára drága és mással nem pótolható érték a lelkem. Az egész vezetés alap gondolata, hogy a vallást, mint az *élet egységét* mutassa meg a fiúknak.

A vallásos tapasztalat alapjáról lehet azután a vallásos élet minden vonatkozásában és terén a tájékozást megadni. Mivel pedig a fiúk egész lelki strukturája ebben a korban éppen kedvez a tapasztalatokig való leszállás módjának, az ilyen irányu munkában nemcsak maga a vallásos fejlődés irányítása érhető el, de az egész lélek eszményisége és az élet minden viszonylatának megszentelése is.

Ebben a vezetésben mind a két korszakra nézve a *személyiségek* által való hatásnak van nagy jelentősége. A legnagyobb hatású személyiség Jézus, vele kell személyes kapcsolatba hozni a fiúkat, a vele való benső életközösség vezetési

rá őket egyedül a lelki élet nagy tapasztalataira. A vezetőnek mindig tudnia kell, hogy a vallásos élet fejlődése nem siettethető, nem erőszakolható. Legyen bizalmunk a fiúkban, akiknek a lelke őszintén vágyik a magasabb élet felé, s legyen bizalmuk benne, hogy ez a magasabb Élet meg fogja nyilvánítani magát nekik. A vallás: az élet egysége, tehát az élet minden viszonylatát magában foglalja. Ezért az *egész munkának a fundamentuma* az, ami azt jelenti, hogy minden többi munkaág erre nézve és ezért van. Szükséges és fontos, de csak ennek a magasabb Életnek a megnyilvánulási tere.

Kérdések további tanulmányozáshoz és megbeszélésekhez: 1. Tanulmányozzuk irodalmi művek alapján (regények, elbeszélések, önéletrajzok) a fiúk vallásos fejlődésének fentebb elsorolt elemeit. 2. Melyik kor az, melyben a fiú legérzékenyebb a vallásos befolyás iránt? Figyeljük meg ezt a környezetünkben levőkről. 3. Milyen szerepe van az értelemnek, érzelemnek és akaratnak a fiúk vallásos kérdéseiben, s főképp az öntudatos vallásos életre való döntésében? 4. Van-e szükség rá, hogy legyen egy időpont a fiú életében, mikor döntést kívánunk tőle, hogy akar-e tudatosan Istenhez csatlakozni? 5. Egy olyan vezető, aki vallási tekintetben közömbös, vezetheti-e a fiúk vallásos nevelését? 6. A fiúk lelki életének a vezetésében megelégedhetünk-e az egyház hivatalos és szokásos funkcióival (kultusz, vallástanítás, liturgikus funkciók)?

4. Külső viszonyaik

A fiúk külső viszonyainak ismerete két oldalról fontos a vezetőnek. Először, hogy ezáltal a csoportja tagjait megismerje, megértse, szükségüket lássa; másodsor, hogy alkalmasan tudjon nyújtani a fiúknak a munkára abban a környezetben, ahol élnek, mert arra törekszünk, hogy elsősorban ott tegyük hatékonyá a célt, melyet el akarunk érni.

E külső viszonyok ismerete a vezető számára olyan fontos, hogy e nélkül egész munkája a csoportban talajtalanná válhat. Szükséges tehát, hogy míg e sorok által általánosságban megismerkedünk azokkal a külső körülményekkel, melyek között a fiúk élnek, más oldalról minden vezető ismerkedjék meg azokkal a sajátos, egyéni viszonyokkal, melyben csoportja tagjai vannak, vagyis teljes képe legyen a fiúk minden életviszonyáról. Erre a személyes megismerésre még alább visszatérünk és módjait ott látjuk meg.

A fiúk külső viszonyait tárgyaljuk a családban, iskolában, munkájában, az egyházával való viszonyát, szabad idejének felhasználását, aztán a falusi, a munkás és a tanuló fiúkról adunk egy-egy rövid rajzot.

a) *Otthon és család*

A fiúk igazi megismerésében ismernünk kell őket otthon, a családban és közvetlen környezetükben. Aki csak a csoportban ismeri a fiúkat, s aztán egyszerre ismeretségbe jut velük, amint otthon vannak, látja, milyen egészen mások ott, alig lehet rájuk ismerni. Madáchnak nagy igazsága van, mikor azt mondja: hogy önkörében minden végtelen erős. Csöndes, szerény, nagyon is hátuk kullogó fiúk gyanánt ismerteket látunk otthon hangadóknak, erőseknek, a család büszkeségének, s viszont. Épen ebben a korban, mint mondtuk, ahol a családi közösség érzése a fiúknál meglazul, szükséges ismerni, milyen viszonyok és nehézségek azok, melyek a fiú otthoni létét meghatározzák. Egyik családban ez, a másokban az okozhatja és képezi ezt a nehézséget. Egy gyöngye fiú, akit a csoport sohasem tudott méltányolni, de aki otthon az egész családját tartja a munkájával. Egy család, melyben egy nagybeteg, állandó aggodalmat és elfoglaltságot jelent, melynek sötét árnya ott tükröződik a fiú szemében, csak nem tudjuk megérteni, vagy ahol az apa vagy idősebb testvérek romboló szellemi hatásaival kell küzdenie a vezetőnek, mind módosítja és alkalmazza a munkánkat. Nagy kísértés a fiúkra nézve, hogy a csoportjukban, barátaik s a vezető számára hajlandók minden szolgálatra, de az otthoni kötelességeiket elhanyagolják. Ez ellen ismét csak az otthon ismeretével küzdhetünk. Különösen a lelki élet fejlesztése terén pedig egyenesen sok pótolni valója van a vezetőnek a családi nevelés e téren tapasztalható hanyagsága miatt.

Ilyen megfigyelések és vizsgálatok akkor szerzhetőek, ha a vezető a fiúkat otthonukban is ismeri, meglátogatja, megismerkedik szüleikkel, testvéreikkel. Ebből nemcsak az a haszon származik, hogy a munkára nézve megnyeri a szülők belegyezését, úgy, hogy azok szivesebben bocsátják el fiaikat, nemcsak, hogy a csoportban kapott hatásokat otthon is a szülők tovább fejleszthetik, nemcsak, hogy nagyobb bizalommal vannak az iránt, aki fiaikat vezeti, ha ismerik és kevésbé féltékenyek a hatására, hanem főként az, hogy így a fiúk útjain alkalma nyílik a vezetőnek arra, hogy az egyes családokban a szülők és testvérek is lassanként annak az eszménynek a hatása alá kerüljenek, amelyet a csoport maga tűzött. Ez a hatás a fiúkon át a családokra, egy nagyon fontos része a munkának és evvel kapcsolódik be a mi csoportmunkánk az egyházunk és nemzetünk nagy, nevelői tevékenységébe. A jó vezető ezt a szempontot, mely munkája egyetemességét megadja, körét és területét kiterjeszti, sohasem hagyhatja figyelmen kívül.

Kérdések további tanulmányozáshoz és megbeszélésekhez. 1. A csoportunkban levő fiúk otthoni körülményei milyen módon szolgálnak a fiúk testi, értelmi és vallásos fejlődésének elősegítésére? 2. Helyes-e (s ha igen, milyen feltételek mellett), hogy a vezető a szülői befolyással ellentétbe jöjjön? 3. Elképzelhető-e, hogy egy fiú magasabban álljon erkölcsileg és jellemileg, mint családja és környezete? 4. Milyen veszélyek azok, melyekkel az otthon, vagy környezet akadályozhatja a munkában? 5. Mi oka lehet, hogy néha komoly vallásos családok gyermekei erkölcsi és vallási defektusokat mutatnak fel? 6. Igaz-e, mint sokan mondják, hogy az igazi családi élet a modern korban eltűnt és soha vissza nem állítható? Ha igen, minő nehézségei vannak? 7. Miféle okok szólnak amellett, hogy a család közös étkezését, melyen a család minden tagja egyidőben, együtt vesz részt, helyesebbnek tartjuk nevelői szempontból?

b) Iskola vagy munkakör

Mivel a program nemcsak a tanuló ifjúság számára készült, az ipari és kereskedelmi pályán levő ifjúságra nézve arról is kell szólanunk, mennyiben határozza meg munkaköre a fiú fejlődését.

Az *iskola* egy bizonyos, egészen sajátos meghatározó erővel van az ifjúságra. Ez a meghatározottság az iskola munkájában, a tanárokkal és tanuló társakkal való viszonyban áll. Az iskola munkája ma főképpen értelmi karakterű, az ismeretanyag áll abszolút és objektív követelmény gyanánt a fiúk előtt, s mind kevésbé lehet arra számítani, hogy az idők haladtával az iskola jellemnevelői hatása megerősödjék, mert a modern élet az ismeretek állandó gyarapítására tör. Ami jellemnevelő hatása az iskolának van, az az iskola multjából, tradícióiból árad ki, melybe a fiúk belenevelődnek, belenőnek, s mely az iskolát kedvessé teszi előttük. A tanuló években a kötelesség határozott parancsa, a munka eredményének objektív elbírálása, a szerzett ismeretanyag következtében a vilásképe fejlődése hatnak a fiú jellemének kialakulására, s e tekintetben a vezetőnek erősítenie kell az iskola iránt érzett, ragaszkodást és igyekeznie kell azon, hogy az iskolát a gyermek életébe beleépítse annak tradícióival és hatásaival együtt. Emellett az iskolai élet számtalan kísértése ellen is kell küzdenie, mely a tananyag követelményeivel, a tanárokkal és tanuló társakkal való viszonytal szükségkép összefügg. A tanárok megbecsülése, azokhoz való ragaszkodás. A tanuló társakkal szemben a gőg és lenézés, vagy a pajtáskodás helyébe az igazi keresztyén barátság lépjen. A vezetőnek, aki az iskolán kívül áll, attól nem függ, számtalan eszköze és könnyebb eszköze van a fiúkat az iskola iránti kötelességeikre rávezetni. Azon kell természetesen igyekeznie, hogy az iskola hatását növelje és erősítse, s hogy a fiúkat minél hosszabb ideig az iskolában való maradásra rábeszélje

igyekezzék. Míg egyrészt kétségtelenül nem kívánatos, hogy a tudományos pályákra előkészítő iskolába túlterheléssel is menjen- az ifjúság, de másrészt föltétlen szükséges, hogy azokból az iskolákból, melyek az illető helyzete szerinti általános műveltséget megadják, vagy ép szakműveltséget adnak, a fiúk ne maradjanak ki.

A *munkakör* olyan fiúknál, akik nem járnak középiskolába, hanem ipari, kereskedelmi stb. pályán vannak, hatásai- ban úgy ismeretterjesztés, mint jellemnevelés terén az iskolai nevelést helyettesíti. Már az alsóbb korosztálynál fontos, de a felsőnél különösen sok alkalom van rá, hogy a vezető a fiúk pályaválasztására vonatkozó terveit ismerje, azok szempontjait irányítsa. A hivatás megválasztásában a gyermek hajlamainak, tehetségének tekintetbe vétele mellett fontos az a szempont, mely ezt meghatározza. Ez a szempont a mi programmunk célkitűzése mellett nem a megélhetés vagy érvényesülés, sem a köz java, hanem ez: hogyan állhatok én és melyik munkakörben tehetségeim és hajlamaim által Istennek legjobban a szolgálatára? Ha ezt szempontot próbáljuk a fiúkkal elfogadtatni, ezzel az egész kérdést magasabb világitás alá hoztuk. A vezetőnek ezért ismernie kell az egyes életpályákra való előkészület feltételeit, hogy erre a fiúknak tanácsot és útbaigazítást adhasson, ami természetesen távolról sem jelenti azt, hogy bármely esetben is magára vállalja a fiúk elhatározásában való döntés felelősségét. A döntésnél azonban fel kell a fiúk és a szülők figyelmét hívnia olyan tekintetekre, melyek akadályokul vagy ép segítségül szolgálnak az illető élethivatásnál, pl. testi gyöngeség, értelmi elmaradottság, stb.

A munkában a munkaadóval való viszonya a fiúknak sok kisértésre ad alkalmat. Ma már csk kis részben lehet arról panaszkodni, hogy a kiskorú munkásokat a munkaadók erejükön felül dolgoztatják, a munkásvédelmi törvény elég védelmet nyújt, de a vezető ezt a szempontot se hagyja figyelmen kívül. Viszont a fiúk részéről a munka szeretete a munkaadó iránt való hűség, megbízhatóság motivumait kell kifejteni. Különösen a testi munka túbecsülése, az az felfogás, mely munka alatt csak a testi munkát érti, tisztázandó a fiúk előtt. Fordítoson gondot a vezető arra, hogy szakjában minden fiú igazi mesterré igyekezzék magát fejleszteni, tehát ne csak úgy-ahogy végezze a munkáját, hanem tanulással, fejlesztéssel szakszerűen is képezni igyekezzék magát.

Kérdések további tanulmányozásra és megbeszélésre. 1 Hasonlítsunk össze egy középiskolai tanuló és egy ipari vagy kereskedői pályára készülő egyenlőkoru fiút, figyeljük meg a különb-

ségeket értelmi és jellembeli fejlettsége tekintetében? 2. Mennyiben szolgálja az iskola jelenleg a jellemképzést és mennyiben szolgálhatná jelenlegi viszonyai között? Mennyiben szolgálja ezt egy iparos tanulótlól megkívánt munka és tananyag? 3. Van-e és milyen jellemképző hatása annak az ismeretanyagnak, melyet a fiú az iskolában kap és melyik tárgynak milyen? 4. Mi jelentősége van, hogy a fiúk az összes iskolákat és osztályokat végezzék, amire kötelezve vannak? Milyen szempontokból van jelentősége és mi? 5. Minő akadályai vannak a munkás-, iparos- és kereskedő ifjúság értelmi továbbképzésének? Milyen a falusiaknak? 6. Milyen szempont szerint dönt ma az ifjúság- a pályaválasztás kérdésében és milyen szempontok szerint kellene döntenie?

c) Az egyház

Az egyház befolyását és jelentőségét a fiúk életében két faktor támadja meg. Egyik a fejlődésüknek individualista, subjektivistá vonása, mely a tradíció és társadalmi alakulatok elleni harcba, az egyházat is beveszi és annak hittételeit, szervezetét, hatását a maga életére tagadja, vagy csökkenteni igyekszik erős kritikai hajlamával. A másik, ami ennek kedvez, a modern szellemi életnek az az irányzata, mely az egyház és vallás jelentőséget általában az ember szellemi életében redukálni próbálja. Ma a legújabb időben, ezt a mozgalmat egy másik, még veszedelmesebb kezdi felváltani, mely a vallásos élet helyébe részben egyéb, azt nem pótló elméleteket és hangulatokat helyez (antropozófia, theozófia, spirítizmus stb.) részben a vallásos életet az egyházakon kívül akarja megélni. Ez a két támadás komoly veszedelmet jelent az ifjúságra, az előbbit a már említett módszerrel, a tapasztalatok útjára való rávezetéssel lehet megoldani, az utóbbi ellen az egyház vallásos hatásainak a növelése és erősítése szükséges.

Az egyház e két támadással szemben meglehetősen elhanyagolta a védekezést eddig. A családi életben vagy vallástalanság uralkodott, vagy az egyházhoz való külső ragaszkodás mélyebb vallási élet nélkül. Az egyház eddigi eszközei elégtelenek voltak legtöbb esetben arra, hogy ezeket a lelkeket elérjék, hivatalos funkciói lassanként a közgondolkodásban elvesztették hatásukat. Egy másik nagy nehézség volt, hogy az egyházhoz való külső odatartozás kezdte pótolni a vallásos életet és az egyháznak nagy része megtelt emberekkel, akik hivek voltak az egyházhoz anélkül, hogy egyáltalában hitük lett volna. Mindezeket s az el nem sorolt nehézségeket az ifjúság is megérezte, az életkorral járó lelki konvulziók és a modern szellemi irányok játszva idegenítették el a fiúkat egyházuktól.

A vezetőnek főadata ezen a téren, hogy a fiúk a saját egyházuk iránti hűségre és abban való öntudatos részvételre

nevelje. Jelen program nem konfessziós és a vezető munkája is, amennyiben nem egy vallásfelekezethez tartozó fiúkkal dolgozik, nem szabad, hogy felekezeti legyen. A programban a következő három pont fundamentális, mely minden egyház egyetemes alapelvét képezi: 1. A munka eszménye: Krisztus. 2. A munka célja: Isten országa szolgálatára nevelni abban a körben, melyben a fiú él. 3. A munka eszköze: a keresztyén eszményben, Krisztus személyiségében rejlő erők öntudatos felhasználása. Ezek a pontok természetesen fel nem áldozhatók, ezekről lemondani nem lehet. Ezért ez a program sem pogány, sem zsidó nevelési elvvel nem egyezik, sőt azokkal mély elvi különbözőségben áll. Mint keresztyén program, egyetemes karakterű, mert a keresztyén élet és nevelés gyökerét tárja fel, nem hogy az egyházi munkát feleslegessé akarná tenni, de éppen elő akarja segíteni azáltal, hogy a keresztyén élet és nevelés e gyökérelve mellett helyet és módot ad a speciális egyházi nevelés számára.

A fiúk között tehát a vezető képviseli azt az elvet, hogy a vallásos élet igazi ereje és kivirágzása a vallásos közösség, az egyház kebelében való munkában rejlik. A vallásos fejlődésben arra kell törekedni, hogy a fiúk öntudatosan és saját elhatározásukból kapcsolódjanak az egyházukhoz. Evégből a program részletes utasítást ad az egyházban való hitbeli, kultikus és munkában való részvételre.

Kérdések további tanulmányozáshoz és megbeszélésekhez: 1. Minő munkákat végez jelenleg az én egyházam és minő intézkedéseket tesz az ifjúság megmentésére? Mi ebben a munkában az, ahol én segíthetek, mi az, amit ezenkívül kellene tennie? 2. Milyen a csoportbeli fiúk érdeklődése és részvétele az egyházban, van-e különbség e tekintetben a kisebbek és nagyobbak közt és mi az? 3. Hogyan kellene az egyház munkáit átalakítani hogy az jobban találjon az ifjúság szükségéhez? Egyáltalában az egyháznak kellene-e alkalmazkodnia a fiúkhöz vagy a fiúk kell, hogy alkalmazkodjanak az egyház jelenlegi munkáihoz? 4. Minő módszerek és utak azok, melyekkel ez egyetemes program az egyes egyházak nevelési elvei szerint kipótolható? Róm. kath., ref., evang., unitárius? 5. Mutassuk ki a fenti három alapelvről, hogy az miért egyetemes.

d) *Szabad idejük*

Régebben egyáltalán nem törődtek vele, hogy a fiúk hogyan töltik szabad idejüket, vagy más oldalról, mint némi pedagógiai irány, azt is egy szoros és kényszerű felügyelet alá akarták helyezni. Az első álláspont érve az volt, hogy a gyermek önállóságának és szabadságának nem szabad korlátokat szabni, a játékban és szórakozásban hadd szabaduljon meg az iskola és a kötelesség nyomasztó terhetől.

Következménye ennek az álláspontnak az lett, hogy a gyermeket sohasem látták akkor, amikor legőszintébb: szórakozásában, mivel a gyermek a szórakozásban irányítást nem kapott, ezeket maga választotta meg, s ezekben teljesen elvált igazi nevelőtől, s olyanok után haladt, akiknek rossz hatása volt rá. A futball tömegőrülete, erkölcstelen, vagy idegrontó olvasmányok, gonosz beszédek, pajkosságok, sőt szervezett gyermekrablóbandák voltak az álláspont szomorú, de logikus következményei. A másik álláspont érve az volt, hogy felügyelet nélkül nem szabad hagyni a gyermekeket, hogy az idejét töltsék hasznosan, még a játékban is tanuljon, mert a gyermek születésétől fogva pajkos, rossz, tehát állandóan vezetés kell neki. Következmény: kényszeredett játék, pihenés nélküli szórakozás, egy pár elbárgyult „jógyerek”, a többiek pedig lesik az alkalmat, hogy szökhessenek a kötelező szórakozás elől, egy-egy sarokba, udvar végére, ahol maguk lehetnek. Bizalmatlanság, titkolózás, bujkálás, a játéknak is megutálása: ezek származnak ebből az álláspontból.

Ez a program egyrészt vissza akarja adni a fiúknak a játék, szórakozás örömeit anélkül, hogy féktelenségre vinné őket. Nem a tanulást, az értelmi fejlesztést írja célul a játék és szórakozás elé, mint a második téves álláspont, hanem egy olyan célt, mely minden játék célja: a gyermek szabad öntevékenységét, s ezáltal jellemének és erőinek kifejtését. Nem ellenőrzés, hanem vezetés, nem kényszerítés, hanem eszközök nyújtása a szórakozásra, ez a program álláspontja,

A legtöbb fiú szünidejében kapkodó, sem kihasználni nem tudja jól, sem fölhasználni. Sok helyen, pl. falun, vagy városban is az ifjúság némely rétege egyenesen egészségrontó és káros módokat alkalmaz szabad ideje eltöltésében. A vezető ezeket a szabad órákat igyekezzék kihasználni arra, hogy ezekben 1. a fiúk testi és szellemi felfrisülésére módokat nyújtson, 2. alkalmakat kapjon arra, hogy a fiúk rendszeres foglalkozásától eltérő nevelési elemekkel őket megismertesse. Egy iparos tanuló sohasem ismerkedik meg az irodalom jeleivel, ha szabad idejéből nem áldoz, egy középiskolásnak nem nyílik alkalma a kezét ügyesíteni, ha szabad idejében nem. A vezető munkája a csoportban csak a fiúk szabad idejére tehető, de ha ezt a munkát megkedvelik, szívesen áldoznak rá hetenként az egy órára. Szükséges, hogy a vezető jól ismerje, mivel töltik el a fiúk szabad idejüket, s igyekezzék ezt vezetni és erre nekik játékról, foglalkozásról gondoskodni. Az a vezető, aki a fiúkat a munkában vezeti, nagy lesz előttük, de az, aki együtt van velük a szórakozás idejében, lesz előttük igazán naggyá, igazi barátjukká.

Kérdések további tanulmányozáshoz és megbeszélésekhez. 1. Mennyiben függ egy fiú jelleme, fejlődése attól, hogyan tölti szabad idejét? 2. Hogy töltik szabad idejüket most általában a középiskolás, hogyan az iparos, kereskedő, hogyan a falusi fiúk? Mennyi szabad ideje van egynek-egynek ezek közül egy héten? 3. Milyen értéke lehet az irányított és milyen a nem irányított szórakozásokban? 4. Említsünk olyan életszokást, jellemvonást, amely inkább szabad időkben, mint iskolai vagy otthoni felügyelet alatti munkában fejlődik ki? 5. A szabad idő mennyi részét szentelje a fiú szórakozásra, mennyit önművelésre, mennyit mások részére teendő szolgálatra? 6. Hogyan lehet egy olyan fiún, aki szabad idejében rossz szokásokat vett fel, segíteni!

e) *A falusi fiú*

A falusi fiú helyzetét, jellemét a következő pontokban foglaljuk össze: Legjellemzőbb vonása: vágy az után, hogy valamit csináljon. Ezért elsősorban le kell foglalni, munkát kell adni neki. A másik, hogy érdeklődését, mely alvóban van, fel kell ébreszteni. Meg kell keresni, mi az, ami iránt legkönnyebben érdeklődik, azt könnyed és élvezhető módon kell neki odanyújtani. Bizalmát nehéz megnyerni, csakis úgy, ha hosszabb idő óta meggyőződött róla, hogy javát akarják, akkor is ingadozó. Ezért jobb kevesebb fiúval kezdeni, akik felől azonban bizonyosak vagyunk, hogy komolyan vágyakoznak egy ilyen munka után. Nehéz őket megszólaltatni, nemcsak, mert bizalmatlanok, de mert nem is igen vannak kérdéseik. Különösen a vallásos életükben áll ez, melyet nagyon kevés öntudatossággal és önállósággal élnek. Különösen alkalmazandók ott a játékok olyan nemei, melyek fegyelmzők, megfigyelésre és utánjárásra vezetők, mert erre nincs a falusi fiúknak türelme. A falusi fiú sokkal függőbb viszonyban van szüleitől, tanítóitól, mint a városiak. Ennek a viszonynak egyenes feloldása féktelenségre vezethet, ezért arra kell igyekeznünk, hogy a külső tekintélyt a belső tekintély váltsa fel náluk. Az összetartás érzetére nehezebben nevelhetők, mint társaik, kevesebb van bennük a szolidaritás érzéséből, de épen ezért nehezebben nyerhetők meg. Más oldalról a tradíció, a közös életviszonyok annyira egységessé teszik ezt a típust, hogy e tekintetben könnyebben kezelhető a városinál. A mostani idők veszedelmeire tekintettel az egészség ápolására, annak a szabályaira nagy gondot kell fordítani.

f) *A középiskolás*

A tanuló ifjúság- megnyerésénél tekintetbe kell vennünk, hogy ezek értelmileg túlfoglalkozottak, tehát az ismereteknek azon oldalai iránt érdeklődnek, melyek rendes tanulmányai-

kon kívül, esnek, részletkérdések. Ezek iránti érdeklődésüket kell fenntartanunk, kipótolva azzal, hogy ezt az értelmi munkát mindig a jellemnevelés szolgálatába hajtjuk. Kedvenc szokásaik a gyűjtőszennvedély, ujságszerkesztés, stb. helyes irányba terelve nagy szolgálatokat tehetnek. A középiskolás tanuló nem szeret játszani, kivéve, ha a football tömegőrületének áldozatul esik, de a magasabb osztályos már ezt is lenézi. Ez a játékhány a mi ifjúságunknak rettentő baja, mert egyoldalúságba s evvel együtt számtalan veszélybe és kísértésbe viszi. Minden középiskolás fiúban azonban egy született tutor veszett el, s így jól felhasználhatja őket. Szívesen foglalkoznak a kisebbekkel és számtalan középiskolás fiú nyer új célokat az életében azért, hogy a kisebbek, akik rá voltak bízva, önkénytelenül is mássá tették, mint aminő volt. A csoportból nagyobbakat megbízhatunk, hogy a kisebbek játékát vezessék, azoknak segédkezzenek. Különösen fontos tér a középiskolás számára a szolgálat tere, melyben való gyakorlatosságuk szintén nagyon elmaradott. Ilyen szolgálatra — a programban adott lehetőségeken kívül — alkalmakat kell keresnünk, melyek a legönzettelenebbtől és legegyszerűbbtől mint pl. egy beteg gyermek meglátogatása, a legkomplikáltabbig, fel lehet itt sorolni, ilyenek: kórházakban szórakoztató estélyek rendezése, vasárnapi iskolai csoport vezetése, idős, vak egyéneknek felolvasójául ajánlkozás, stb. Ilyenekben állandóan gyakorolni őket, mert keresztyén jellemük fejlődése megáll, mihelyt ez megszűnik.

g) *A munkás fiú és megnyerése*

Az iparos, kereskedő és munkásfiú jellemét és sajátosságait a következő pontok határozzák meg: 1. Határozott hivatásra készül, ezért fejlődésében bizonyos *egyoldalúság* félreismerhetetlen. Különösen az értelmi fejlődése érdekében nem kapja meg a szükséges eszközöket, egyoldalúan csak a szakra irányul. Itt is a kötelező tanításon kívül reá van bízva, hogy szakismereteit bővíti-e vagy nem és ezért különösen eleinte, a legtöbb fiú elhanyagolja ezt. Viszont azonban határozott érdeklődés van benne az ismeretek és továbbképzés iránt, amely érdeklődést a vezetőnek ébren kell tartania is fell kell használnia. 2. Mint tanuló, vagy mint munkás hosszabb ideig és lényegesebb dolgokban szakad el a családjától, mint nevelői környezettől. Ezért kerül sokszor helytelen és káros befolyás alá, nemcsak értelmileg, de jellembelileg is. Ezenkívül szemben az iskolás fiúval, akit az iskola törvényei és a falusival, akit egy társ. tradíció és szokás köt és korlátoz, nem érzi egy ilyen szervezet hatását maga mögött, ennél fogva féktelenebb és rakoncátlanabb. Ösztönszerű vágját, melyet

„tömegszellemnek“ nevezhetnénk, vagyis törekvésnek arra, hogy nagyobb közösséghez, tartozzék, társai körében találja meg, mely kapcsolat, nem állván háta mögött erkölcsi erő (mint az iskola, vagy falun a közvélemény és tradíció) ezért laza, sokszor rontó hatásokat gyakorol. Ezt a vágyat a vezetőnek meg kell éreznie és a csoportban kell megteremteni azt a közösséget, ahol a fiú jól érezze magát, de ahol mégis az etnikai háttér biztosítva legyen. 3. Vallásos érdeklődése különösen gyöngé, sőt hajlamos vallásellenes elméletek és irányoknak felülni. E tekintetben a munkás-társadalom félreértéseit osztja s értelmileg a vallás és egyház iránt bizalmatlan. A tapasztalat azonban meggyőz arról, hogy ha fel tudjuk ébreszteni benne az érdeklődést, s különösen, ha a vallásos élet tapasztalataival megismertetjük, ezeket örömmel ragadja meg. 4. Különös hajlama van az olvasás iránt, jó olvasni valóval való ellátás fele siker a munkában. 5. Egy nagy fogytékossága a szolgálat gondolatától való idegenkedés, melyet az önkéntesség útjain győzünk le. Természeténél fogva bizalmatlan, nehezen megnyerhető, de felismert barátai iránt hűséges és ragaszkodó. Az évtizedes társadalmi előítéletet, mely elzárta őket a fiúk többi osztályától, mely ezt az osztályt valószínűleg számkivetette, meg kell törni, s a vezető ezt elsősorban a saját személyében teheti, úgy, ha őszinte bizalommal és szeretettel közeledik hozzájuk. Meg kell ismerkedni személyes viszonyaikkal, érdeklődésük körével, segíteni kell nekik mindenben és minden tekintélykeresés nélküli igaz barátságot tanusítani irántuk.

Kérdések további tanulmányozáshoz és megbeszélésekhez. Irjuk le megfigyelés és vizsgálódás alapján egy falusi, egy tanuló és egy munkás fiú jellemvonásait: értelmi ismeretei körét, vallásos világnézetének vonásait, azokat a tulajdonságokat, melyeket a szolgálat, a munka, mások, családja, munkája irányában mutat. — Soroljuk el öt-öt főpontban, melyek a falusi, a tanuló és a munkás fiú megnyerésének, egymástól különböző fővonásai. — Egy középiskolás tanulónak van-e szüksége az értelmi fejlesztésre s csoportban, vagy elég az, amit az iskolában kap? Épígy egy falusinak testnevelésre vagy megadja a munka? — A társulás ösztöne, a „tömegszellem“ milyen vonásokat mutat a falusi, a tanuló és a munkás fiúknál? — Hogyan lehet *kezdeni* a munkát ez osztályoknál, egyformán-e? Pl. helyes-e a falusi csoportnál testnevelési, a tanulónál ismeretterjesztés, a munkás fiúnál munkával való megbízással kezdeni? Ha nem, mivel lehet legjobban hozzájuk férni?
